

Diplomitöö
392238

Matrikli Nr.11,390.

Aleksander Lember.

E. V.

TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND ✓

23 veebr. 1940

Nr 730
TARTU

MAKSUINSPEKTORI ÜLESANDE D.

1. A

18930

Tartus, 1940.

na prof. J. Vaabel'ile
hüidaküües.

28. II 40.

W. Kadari

Rijuteadusromale.

toim. ametl. kirjandus-
toim.

21. II 40 J. Kadari

Siinultõrre prof.

Kadari. Siinultõrre
15. III 1940.

S i s u k o r d .

- § 1 - Sissejuhatus.
- § 2 - Maksundusõiguslik vormistik Eestis.
- § 3 - Maksuinspektoraadi organisatsioon.
- § 4 - Maksuinspektori kompetents.
- § 5 - Maksuinspektori ülesanded maksustamis-
menetlusel.
- § 6 - Maksuinspektori ülesanded maksundus-
kontrolli menetlusel.
- § 7 - Maksuinspektori ülesanded maksukaristus-
menetlusel.
- § 8 - Maksuinspektori ülesanded maksude
sooritamisel.

§ 1. Sissejuhatus.

Ajaloo arengul on inimkond ikka moodustanud ühiskondlikke koondisi. Need koondised omalt struktuurilt olid alul väga primitiivsed, ning üksikute inimeste suhted koondisega põhjenesid peamiselt vere-sugulusel. Hiljem majanduslike ja sotsiaalsete raskuste ning kultuuri arengu mõjul muutuvad koondised üha keerulisemateks integreerudes ühelt poolt, kuid differentseerudes samal ajal. Tekivad uued ühiskondlike koondiste vormid, millest tänaseni prevaleeruvamaks ja tunnustatavamaks on saanud ühiskondlik vorm, mida tunneme riigi nimetus all. Differentseerumise teel on riigis tekkinud ikka enam ja enam uusi erifunktsioonilisi organe ja on toimunud alaline tööjaotuse täienemine üksikute ühiskonnaliikmete vahel. Terve

riigi organisatsioon on põimunud läbi mitmesugustest organitesüsteemidest, milledest igalühel riigi eksisteeringuks täita teatavad kindlad ja tähtsad funktsioonid. Nii näemegi praegusaja riigis väga mitmesuguste ülesannetega isikuid ja asutisi, kes kas loovad või rakendavad neid norme, mis korraldavad nende riigi takistamatuks oleluks nii tähtsate organite tegevust.

Sellise suure ja komplitseeritud mehhanismi - nagu riigi, tegevus ei ole mõeldav aga ilma kuludeta, ning kusagilt peab laekuma vahendeid, millega neid kulutusi katta s.t. riik peab saama tulusid. Et meie ajal kõik tulunduslikud vahendid normaalselt fikseeritakse rahas, võime ütelda, et oma eksisteerimiseks praegusaja riik vajab raha. Raha hankimiseks võib riik kasutada mitmeid teid. On võimalik rakendada eraomandusliku valduse põhimõtet, kusjuures riik oleks vajalisel määral varustatud tulundusvahenditega, olles tulundusvahendite omanik. Sel teel oleks

riigil võimalik enese kätte kiskuda kõik tulutoovamad alad, riik asetuks parematesse võistlustingimustesse kui eramajapidamised, kelle eksisteerimisvõimalused halvneksid. Selliseid põhimõtteid on minevikus, kui ka olevikus kaalutudki, kuid rakendatud on neid vaid erandlikult. Näitena võiks tuua N.Venemaa, kus liberalistlik-kapitalistlik tulunduspõhimõte on asendatud ühiskondlik-kommunistliku põhimõttega ja tulundusvahendid suuremas ulatuses kuuluvad riigile, kui ühiskonnale. Suuremas enamuses on aga ühiskonna varandused ja tulud kõikjal koondatud eramajapidamiste kätte ja riik on enese valdusse võtnud vaid vähesed tulundusvahendid, kas varanduste, ettevõtete või monopoliõiguste näol.

Sel viisil laekunud tuludest ei jatku aga kaugeltki veel riigi kõikide väljaminekute katmiseks, mispärast riigil peab tulude hankimiseks olema veel teisi allikaid. Kuna ühiskonna varad praegu on koondatud peamiselt eramajapidamiste kätte, on riik hakanud suurema osa tuludest hankima sealt.

Riik nõuab eramajapidamisühikult nende valdamisel olevaid tulu- ja varandusosi endale võimu alusel vastutasu eelduseta. Neid tulusid nimetatakse maksutuludeks.

ark

Kuna õigusriigi põhimõtte nõuab, et niisugune tasuta tulude hankimine võimuvahekorra alusel, ei või kujuneda vägivalla ja ülekohtuaktideks maksu- maksja üksikisiku vastu, on tulude hankimine määritletud õigusnormidega, missugusi norme nimetatakse maksuseadusteks ja nende seaduste alusel riigile ülekantavaid rahasummasid - maksudeks.

Teiseks on loodud asutisi, kes maksuseaduste alusel korraldavad maksutulude hankimist, milleks kehtivate seaduste järgi meil on Maksude Talitus, kes seda teostab maksuinspektorite kaudu. Seega maksuinspektorid ongi tähtsamateks organiteks maksutulude hankimise alal ja nende tegevust asumeegi vaatlema järgmistes paragrahvides

§ 2. Maksundusõiguslik normistik Eestis.

Nagu eelpool märkisin, nõuab õigusriigi põhimõtte, et maksutulude hankimine eramajapidamistelt ei või kujuneda ülekohtuaktiks, mispärast hankimise tingimused peavad olema rangelt õigusnormidega määritletud ja maksukohustus ise peab kujunema üldiseks.

Sellest põhimõttest välja minnes nõutakse, et seadused määraksid abstraktselt kindlaks need asjaolud, mille esiletulekul konkreetseis majanduslikes ja ühiskondlikes avaldusis on tingitud üksikmajapidamiste või isikute kohustus, kanda üle tasuta maksutulude näol riiklikule valdamisele nende eramajanduslike varade- või tuluosade rahalisi ekvivalente, õigustades ühtlasi riiki omandama neid ülekantavaid rahasumme ülekandja täieliku õigusjärglasena. Seda normistikku, mille põhisihiks on eelmainitud viisil vastavate maksutulude hankimise korraldamine, nimetatakse maksundusõiguseks. See põhisiht moodustab ühtlasi ka olulisema ^{soolekand} pidepunkti, mis liidab üksikuid makse korraldavaid norme ühiseks maksundusõiguse normistikuks, mis oma-

ku 24

korda eeldab vastavat õigussüsteemi.

la 24

Süsteemini jõuaksime siis, kui ühist ala määritlevas õigusnormide kogus valitseb üksikute õigusnormide vahel põhimõtete kokkukõla ja väline ning sisemine sihiline seos, missugused ilmnevad: normides esinevate mõistete täsmalises ja vastuolustus ehitises ja nende mõistetele vastastikku täiendavas suhtumises, õigusnormide ehitise ühises põhisihis ning õigusinstituutide koordinatsioonis ja normirakenduse meetoodiliselt ühtlases teotsemises.

Arvestades aga maksundusõiguse normistiku lühikest arenemisaega pole see normistik suutnud veel kujuneda üldulatuselt õigussüsteemiks eelpool püstitatud nõuete kohaselt. Veel mõnikümme aastat tagasi oli maksundusõiguse süsteemi areng algastmes, olgugi et makse leidus kõigis mais. Olemasolevad normid olid katkendilised ning puudulikud ja piirdusid peaasjalikult ainult maksukohustuse vahekorra algelementide määritlemusega. Mõnes riigis seisis kogu maksunormistik vaid paaris põhiseaduse artiklis, teistes jälle üksikutes mõne-

realistes seadustes.

Peale maailmasõda muutus olukord, milleks aitas kaasa riigile tulude hankimise nõuete suurenemine. Maksu pinge tõus tegi paratamatuks maksundusnormides esinevate mõistete loogilise ülesehitamise ja maksundusõigust rakendavate asutiste ratsionaliseerimise, maksuaparaadi täieliku või osalise ühendamise ning nende sisemise organisatsiooni ümberkujundamise teel. Selle järeldukena alates 1919.aastast hakkab ilmuma seadusi, mis määritlevad juba üksikasjalisemalt maksustamist ja korraldavad ümber maksu- ja maksukaebe asutisi.

Kaaluvama osa maksundusõiguslikus normistikus moodustavad maksuseadused, kuna tavaõigus sotsiaalpsühholoogilistel põhjustel on jäänud kõrvale, ning tuleb arvesse vaid üksikutel juhtudel peamiselt kaubanduslike tabade näol. Maksuseadustele annab erilise tähtsuse veel üldine konstitutsiooniline praksis, mis nõuab maksukohustuste rajamiseks eranditult seaduslikku alust.

Seaduse kõrval on määrus teine tähtsam normiliik maksundusõiguses. Määrus on subordineeritud seadusele

ja peab viimasega olema kooskõlas. Maksundusõiguses kehtivad peamiselt määrused intra legem, kuid esineb ka praeter legem antud määrusi, kuna contra legem määrused on kõrvaldatud.

Maksuseadused- ja määrused moodustavad vaid maksundusõiguse süsteemi olulisema osa, kuna pole kujuteldav, et saaks ühte õigusala määritlevaid seadusnorme täielikult koondada ühte seadusse, või üksikutesse eriseadustesse, mis oleks liialt keerukas ja raske ülesanne. Sellepärast seonduvad maksundusõiguslikud mõisted ka paljude teiste õiguslike mõistete-ga, tihti hoopis teise õigusharu alalt, haarates norme ka võrretest seadustest. Kuid võraste õigusnormi-de rakendamine maksundusõiguses toimub ainult juhtu-del, mis on korraldatud maksuseadustes endis, või on tingitud võraste seaduste või nende normide rakendus-sfääri ühtumisest maksundusnormide rakendussfääride-ga, juhtides nende rakendamist maksundusõiguses kas viiteliselt või funktsionaalselt.

Maksundusõiguslike norme nende olemuse järgi

Hoolduslokaali maksukohustused, lk. 3

võime jagada kahte gruppi - materjaalseiks ja formaalseiks. Esimesed suunduvad maksukohustusvahekorra sisu kujundamisele, teised määritlevad maksukohustuse vahekorra realiseerimise tingimusi. Materjaalse maksundusõiguse peamiseks ülesandeks on piiritleda maksuolmastikku, maksustamisalust, maksustamisühikut ja maksumäära. Formaalne maksundusõigus aga käsitleb maksu- ning maksukaebeasutiste organisatsiooni, maksustamismenetlust, õiguskaitset ja karistusmenetlust.

Ka meie maksundusõiguse normistikku on püütud arendada samas suunas nagu eelpool nägime, kuid see pole jõudnud kaugeltki veel arenguastmele, mis lubaks rääkida terviklikult kujunenud maksundusõiguse süsteemist. Selleks puudusid alul soodsad eeldused, kuna meil olid käsitusel mitmesuguse päritoluga seadused ja oli ühtlustamata seaduste käsitletus kolme sõltumata maksudevalitsuse vahel. Alles tegelikkude paratamatuste ja Riigikohtu tegeluse survele algas hoogsam süsteemilikkuse areng, alates üksikutest normigruppidest ja laienes järk-järgult. Ühtlustatud maksustamis- ja maksukaebeasutiste loomine ning Maksustamiskorralduse

seaduse kehtimapanek laiendasid meie maksundusõiguse süsteemi arenemist, teostades koordineerimise ja normirakenduse meetodilist ühtlust. Sellest on eemale jäänud vaid normid, mis korraldavad sihtmakse, kohtumakse ja neid lõive, mille normide rakenduse ülesanne ei kuulu Maksude Talitusele, vaid muudele haldusasutistele.

Meil kõrgemaks normiks õiguse alal, millele on subordineeritud kõik teised seadused, üld- ja üksikaktid, on Põhiseadus (PS). Selle seaduse § 3 järgi ei saa keegi riigivõimu teostada muidu, kui Põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel.

Et ka kodanike maksustamisega seoses olevad toimingud on riigivõimu teostamisaktid, siis järjekult peavad need toimuma kooskõlas Põhiseadusega.

Põhiseaduse § 29 lausub: "Uhtegi avalikku maksu ega koormatist ei või kellelegi peale panna muidu, kui seaduse alusel," ja § 124: " kohalikul omavalitsusel..... on õigus seaduse alusel oma ülesannete täitmiseks võtta makse ning peale panna koormatise", ning

kehtiv
seadus

§ 127: "Kutsealastel omavalitsustel on seaduse alusel ja piires õigus oma tegevusaladel kehtima panna kohuslikke korraldusi vastavasse omavalitsusse kuuluvate isikute kohta, samuti neilt makse võtta oma ülesannete täitmiseks".

Need kolm PS normi määravad meie maksundusõiguse põhialused, mille järgi maksutulude hankimine nii riigi, omahalduse, kui ka kutselise omahalduse heaks võib toimuda ainult vastavate seaduste alusel. Maksuseadused võivad olla vastu võetud vaid Riigikogu poolt, või PS § 99 põhjal antud dekreedikorras Vabariigi Presidendilt. Rahvahääletuse korras PS § 98, L 3 põhjal maksudesse puutuvaid küsimusi harutada ei saa. Erandi sellest moodustavad tasumaksud, kuna pole mõeldav lugeda neid makse korraldavaid seadusi maksuseadusteks, sest tasumakse kui vastutasu iseloomu omavaid väärtuse ülekandeid ei saa lugeda maksudeks.

Tavaliselt määritlevad seadused riigimaksude alal kogu maksukohustusvahekorra konstruktsiooni ja menetluskorra peamised alused, omahalduste alal aga

ainult maksukohustust tingivad asjaolud, harva maksustamisaluse, võimalikkude maksumäärade ülempiirid ja menetluskorra üldised alused.

Tähtsamaks maksustamist korraldavaks üldseaduseks on meil Maksustamiskorralduse seadus (MKS). Selle seaduse § 162 järgi kehtib see riigi heaks võetavate maksude ja lõivude kohta, kuivõrd üksikud maksu- ja lõivuseadused ei tee sellest erandeid. Vajalikud määrused selle seaduse teostamiseks ning mõistete lähemaks määritlemiseks annab Majandusminister.

Maksustamiskorralduse seadus sisaldab peamiselt formaalseid maksundusõiguslikke norme, kusjuures püüab küsimusi lahendada kogu ulatuses. Kuid seal leidub ka materjaalõiguslikke norme, peamiselt seaduse V osas, kus käsitletakse maksukohustuse lõppemisega seonduvaid küsimusi. See seadus asendab peaaegu kõik formaalsed maksundusõiguslikud normid eri maksuseadustes.

Teiseks tähtsamaks üldseaduseks on Administratiivmenetluse seadus (AMS), mille § 1 järgi selle eeskirju koheldatakse kõigile asjadele, mis kuuluvad riigi- või omahaldusasutiste võimkonda, kuivõrd eri-

eeskirjadega ei ole korraldatud teisiti. Administratiivmenetluse seaduse sätteid tulevad maksundusmenetlustel rakendamisele vaid siis, kui MKS-is ja teistes maksuseadustes tulevad ette tühikud. Neid formaalseid õigusnorme sisalduvate seaduste peaülesanne on: ühtlaselt lahendada maksu- ja maksukaebesutiste organisatsiooni küsimusi, määritledes nende struktuuri ja funktsioneeringu alused ühes asjade allumuse ja ametisikute taandamise ja taandumise põhimõtetega, reguleerida teotsemisi, mille sihiks on maksuasutistele vajalikkude andmete hankimine või järelvalve võimaldamine maksuolmastikkude esiletuleku ja maksukohuslaste üle, hankida andmeid maksustamisaluste kohta, nende andmete hindamine, nende põhjal maksu määramine, otsuste tuletamine ja formuleerimine, ning teatamine asjaosalistele, korraldada maksustamismenetluses õiguskaitset, vaidemenetluse, kaebemenetluse või teistmismenetluse kaudu, korraldada süütegude jälitamist, juurdlemist, trahvimääramist ning õiguskaitset sel puhul, ning korraldada maksusummade sissenõudmist sunniviisil, kui maksukohustust määratud tähtajaks vabatahtlikult ei täideta.

Materjaalsed maksundusõiguslikud normid leiduvad meil mitmesugustes eriseadustes, nagu: Tulu-, Äri-, Aktsiisi-, Tollimaksu- jne, seadustes. Nendes seadustes määratakse kindlaks kohustusvahekorrad normiadressaatide - maksunõudjate ja maksukohuslaste vahel, määritletakse lähemalt maksukohuslane, maksukohustuse tekkimise alused ehk maksuolmastik, maksukohustuse sisu, maksustamisalus ühes eelaluse ja arvutamisviisiga, maksu-määrad, maksukohustuse täitmise tingimused, -aeg, -koht ja -kord, sissenõudmise kord, tasumise kergendused, aegumine ja muud sisulised küsimused.

§ 3. Maksuinspektoraadi organisatsioon.

Et kindlustada maksukohustuste realiseerimise teostamist, on paratamata tarvilik riigis luua vastav eriaparaat, kelle ülesandeks on jälgida maksuolmastiku esiletulekut ja täita maksukohustuste realiseerimisega seoses olevaid halduslikke ülesandeid. Selle aparadi loomine ja teotsemine peab olema rajatud seadustele ja määrustele, s.o. olema korraldatud õiguslikult. Selli-

seks aparaadiks meil on maksuinspektoraat eesotsas maksuinspektoritega, kes teotsevad Maksude Talituse direktori juhtimisel.

Maksuinspektorite instituut ei ole meil uus, vaid see loodi meie maa-alal juba Vene võimude poolt 30.aprillil 1885. seadusega. Nende tegevus leidis aga esmakordselt lähemat käsitlust alles 24.mail 1899. antava täiendava seadusega. Eesti omariikluse loomisega võeti senine instituut üle, kuid asutise juriidilist positsiooni on vahepeal reorganiseeritud nii sisemiselt, kui ka teenistusvalve instantside ühtlustamise ja halduskohtuliku kontrolli arendamise ja täiendamisega.

Maksuinspektor oma juriidilises positsioonis kuulub riikliku kohahalduse aktiivsesse organitesüsteemi, riigi avaliku teenistuja õiguste ja kohustustega, missugused õigustused ja kohustused ta omandab teenistusse määramisega nimetamise kaudu subordinatsiooni põhimõttel, Majandusministri poolt. Isikliku kvalifikatsiooni poolest peab ta vastama Riigiteenistusseaduse poolt sätitud nõudmistele, kusjuures MKS § 5 määrab, et ametnikud,

kelledelt maksustamise alal nõutakse eriteadmisi, enne ametikohale määramist sooritavad sellekohase katse, Majandusministri poolt määratud kava ulatuses.

Maksuinspektor monokraatse, deliberatiivse isikuna toimetab haldusaktid ja vastutab nende eest, ning juhib maksuinspektoraadi tegevust, tegutsedes Maksude Talituse direktori juhtimisel, korraldusel ja järe^lvalvel, olles teenistusvalve korras subordineeritud viimasele. Kuid teatud juhtudel võime tema tegevuses tähele panna kalla-
kut kollegiaalsuse süsteemile. See esineb tulu- ja äri-
maksu määramistel ja selles asjas inspektorile esitatud vaiete otsustamisel, kus inspektori asendavad kollegiaal-
sed organid tulumaksu- ja ärimaksukomisjonid.

Maksuinspektori peamiseks ülesandeks on maksude ja trahvide määramine ning vaiete otsustamine. Inspektori võimkond on määratud territoriaalsuse printsiibi alusel, kusjuures nende asukohad, tegevuspiirkonnad ja erialad määrab kindlaks Majandusminister, avaldades sellest Riigi Teatajas. Käesoleval ajal on riigi territoorium jagatud 13 maksuinspektori vahel. Erandi moodustab Aruandvate

ettevõtete maksustamise ala, mis pandud kogu Vabariigi piirides ühe inspektori peale, nimetusega Maksuinspektor aruandvate ettevõtete alal.

Maksuinspektori lähemateks abilisteks on abiinspektorid, kes esimese äraolekul ning juhtumitel, kui inspektor seaduslikel põhjusil ei või võtta osa asjade arutamisest ja otsustamisest, täidavad inspektori ülesandeid. Samuti võib inspektor Maksude Talituse nõusolekul panna maksustamise teostamise abiinspektorile muil juhtumeil, kas inspektori tegevuspiirkonna mõnes osas, või üksikute maksude alal. (MKS § 3).

Nagu eelpool tähendatud, on tulu- ja ärimaksu määrajateks ja nende maksude alal vaiete otsustajaks komisjonid. Komisjone eksisteerib vähemalt üks igas maksuinspektori tegevuspiirkonnas.

Tulumaksu komisjone võib asutada eraldi linna ja maa jaoks või ühiselt. Vastavalt nimetatakse komisjone siis kas linna-, maa-, või segakomisjoniks (MKS § 7). Komisjonid koosnevad esimehest ja kolmest kaasistujast. Ühe kaasistuja ja ta asetäitja maa-, linna- või segakomisjoni määrab Kaubandus-Tööstuskoda kodanikest, kes

vastavad Kaubandus-Tööstuskoja seaduse § 10 ja § 17 teise lõike eeskirjadele tingimusel: 1) et ta oleks vähemalt 25 a. vana, 2) karistamata MKS § 146 põhjal, 3) elanud vähemalt 2 aastat vastava maksuinspektori tegevuspiirkonnas ja 4) maksaks tulumaksu äritulude alusel. Teise kaasistuja ja ta asetäitja maa- või segakomisjoni määrab Põllutöökoda kodanikest, kel õigus osa võtta Põllutöökoja valimistest, maksab tulumaksu põllupidamisest saadud tuludest ja vastab nõuetele, mis loetletud kolmes esimeses punktis Kaubandus-Tööstuskojalt määratud kaasistujate kohta. Kolmanda kaasistuja ja ta asetäitja maakomisjoni valib vastav maavolikogu kodanikest, kel on hääleõigus Riigivolikogu valimistel, maksab tulumaksu palga- või vabakutselise teenistuse tuludest, ning vastab nõuetele, mis loetletud kolmes esimeses punktis Kaubandus-Tööstuskojalt määratava kaasistuja kohta. Kolmanda kaasistuja segakomisjoni ja kaks kaasistujat linnakomisjoni valib selle linna volikogu, kus asub tulumaksu komisjon, kodanikest, kel on hääleõigus Riigivolikogu valimistel, maksab tulumaksu, kas

palgatulult, vabakutselisest teenistusest või kinnisvara kasutamisest saadavalt tulult ning vastab teistele eelmises lõikes näidatud maavolikogu poolt valitava kaasistuja kohta maksvatele tingimustele. (MKS § 9)

Ärimaksu komisjon koosneb esimehest ja kahest kaasistujast. Kaasistujad ja nende asetäitjad nimetatakse komisjoni Kaubandus-Tööstuskoja poolt kodanikest, kes vastavad Kaubandus-Tööstuskoja seaduse § 10 ja § 17 teise lõike eeskirjadele tingimustel, mis näidatud Kaubandus-Tööstuskoja esindaja kohta tulumaksu komisjonis, 1 - 3 punktis. (MKS § 8)

Nii tulu- kui ärimaksukomisjonis on esimeheks alati maksuinspektor või tema asetäitjana kas abiinspektor või Maksude Talituse direktori poolt selleks eraldi määratud ametnik. (MKS §§ 8 ja 9)

Aruandvate ettevõtete maksustamine tulu- ja lisaärimaksuga, ning selles asjas esitatud vaiete otsustamine on pandud kogu Vabariigi piirides ühele Aruandvate ettevõtete maksukomisjonile. Komisjon koosneb esimehest ja kahest kaasistujast. Esimeheks on alati maksuinspektor

aruandvate ettevõtete alal, abiinspektor või Maksude Talituse direktori poolt eriti määratud sama- või kõrge- ma palgaastme ametnik. Mõlemad kaasistujad nimetab Majandusminister, ühe Kaubandus-Tööstuskoja poolt esita- tud ja teise Ühistegevuskoja poolt esitatud kandidaatide hulgast. Esimene kandidaat peab vastama MKS § 8 nõuete- le ja teine sama paragrahvi teise lõike p.1 - 3 nõuete- le. (MKS § 10).

Kaasistujad maksukomisjonidesse nimetatakse üheks aastaks. Nendele on keelatud samal ajal olla Maksupea- komitee liikmeiks. Oma kohuseid peavad nad täitma era- pooltult, oma südametunnistuse ja teadmiste põhjal, kooskõlas seaduste ning määrustega. Enne ülesande täit- misele asumist annavad nad komisjoni esimehe juures all- kirja, et nad kohustuvad hoidma saladuses kõik nendele teatavaks saanud andmed. (MKS § 11).

Komisjon on otsusevõimeline, kui koos on vähemalt kolm liiget, nende hulgas esimees või ta asetäitja. Küsimused otsustatakse lihthäälteenamusega. Häälte poolenemisel otsustab esimehe hääl.

Töö tehniliseks läbiviimiseks on igal maksuinspektoril kantselei vastava arvu ametnikega, sekretäri juhtimisel.

Maksuinspektorite kõrval teotsevad veel tolliinspektorid ja tollinõukogud, keda praegu Eestis on kaheksa. Nende pädevusse kuuluvad tollialalised asjad.

§ 4. Maksuinspektori kompetents.

Õigusriikliku korra idee nõuab, et haldamine peab olema õiguspärane. Kuna Eestis on kehtivusel õigusriigi põhimõtted, on ka maksuinspektori, kui riigi ühe organi tegevus rajatud õigusele, on stabiilne, kindel ja kaitstud ning tagatud seadustega. Temalt antavad aktid peavad rajanema legaalsuse, egaalsuse ja üldhuvi tunnustamisele.

Hiljuti Maksustamist MKS § 1 järgi teostab Maksude Talitus maksu- ja tolliinspektorite kaudu Maksude Talituse direktori juhtimisel, korraldusel ja järelevalvel. Sama seaduse seletuskirjast Riigikogule selgub, et maksustamise otsekohene teostamine jääb maksu- ja tolliinspekto-

ritele, ja neile seadusega peale pandud ülesandeid ei saa täita direktor isiklikult ega tema volitusel ka muud ametnikud. Kui võrd direktor või tema volitusel mõni muu ametnik otsuste maksustamisülesannete täitmisest võib osa võtta, määratakse kindlaks seaduses iga üksiku juhu jaoks eraldi.

Nagu sellest nähtub, on tegelik maksustamise teostamine ikkagi inspektoril. Erandi moodustavad vaid need maksustamisküsimused, mis sõnaselgelt seadusega on säti- tud teisiti. Maksude Talituse direktorile on jäänud harilik teenistusvalve õigus, mille tõeline sisu seisabki järelvalve ja juhtimise õiguses.

Eelpool nägime juba, et maksuinspektoril on nagu kaks palet. Ühest küljest on ta kui asutise juht otsustavaks deliberatiivseks isikuks, kes toimetab aktid üksi ja vastutab nende eest üksi, olles asutise liikme- te hulgas primus omniumi kvalifikatsioonis. Teisest küljest aga nagu nägime, on ta teatud küsimustes seotud komisjonidega, kusjuures otsustajaks deliberatiivseks isikuks on kolleegium-komisjon, kus aktidele normatiivse

jõu omistamisest kõik liikmed võtavad osa. Kuid ka komisjonide juures paneme tähele kallakut monokraatsuse suunas, sest inspektorile komisjoni liikmena on omistatud suuremad õigused, nagu: 1) Inspektor määrab komisjoni istungi aja ja päevakorra, ning teatab sellest kaasistujatele, kutsudes istungi kokku, 2) et komisjoni istungid oleksid õigusjõulised peab inspektor ise või ta asetäitja alati komisjoni koosseisu kuuluma, 3) inspektor või ta asetäitja on alati komisjoni esimeheks - juhiks, 4) ta võtab kaasistujatelt allkirjad, et nad kohustuvad saladuses hoidma kõik neile teatavaks saanud andmed; 5) tema ülesannetesse kuulub asjade ettekandmine, 6) häälte poolenemisel otsustab inspektori kui esimehe hääl ja 7) kui esimees ei nõustu komisjoni otsusega, võib ta sellest teatada Maksude Talituse direktorile, oma eriarvamist juurde lisades. Edasi võib inspektor esimehena isegi kaasistujaid eemaldada, kui need tema hoiatusele vaatamata ei täida omi üleandeid korralikult, kandes sellest ette Majandusministrile Maksude Talituse direktori kaudu.

Nii erineb inspektor esimehena tunduvalt kaasistujatest, evides rohkem kohustusi ja suuremat vastutust.

Kui otsida põhjuseid, miks teatavate maksude määramine on pandud komisjonile, tuleb arvata, et on tahetud võimalikult rohkem kõrvaldada eksitusi. Üksikisik- ametnik- ei suuda olla pädev kõikides küsimustes, mispärast komisjoni kaudu püütakse tõmmata asjale lähemale isikuid teatud kutsealadelt, kus need üksikute elu- avaldistega on rohkem kontaktis. Komisjonid asendavad inspektori aga ainult tulumaksu ja ärimaksu ning muude äritegevuse alusel võetavate maksude määramisel. Kõikide teiste maksude määramine ja neis asjus esitatud vaiete otsustamine on aga maksuinspektori käes.

Maksuinspektor võib kas omal algatusel või asjaosaliste palvel kutsuda välja oskureid, kellelt enne asja otsustamist pärib arvamisi küsimustes, mille lahendamine või hindamine nõuab erilisi teaduslikke, tehnilisi, majanduslikke või kunstilisi teadmisi. Samuti võib ta kutsuda oskureid äri- ja arveraamatute revideerimiseks.

Oskurid on kohustatud oma ülesandeid täitma erapooletult, õiglaselt, kooskõlas seaduste ning määrustega ja hoidma saladuses kõik ülesande täitmisel neile teatavaks saanud andmed. MKS § 53 põhjal on inspektor kohustatud seda oskureile alati meelde tuletama.

Et mitmesugused motiivid ei saaks hävitada õigluse põhimõtteid ja mõjutada otsuse tegemist maksukohuslase kasuks või kahjuks, näeb MKS ette ametniku ja maksukomisjoni liikme taandumise kohustuse ja taandamise võimaluse. MKS § 39 sätetel peab ametnik või maksukomisjoni liige taanduma:

1. asjus, mis puutub teda ennast, ta abikaasat, sugulasi ülenevas või alanevas joones või sugulasi küljjoones kuni neljanda astmeni, või hõimlasi kuni teise astmeni, samuti isikut, kelle teenistuses ta seisab;
2. asjus, mis puutub ta eestkostmisel või hooldamisel olevaisse isikuisse, ta kasulapsisse või kasuvanematesse;
3. asjus, milles ta oli või on asjaosalise seaduslik esindaja või volinik;

4. asjus, millest on huvitatud ta ise või isik, kelle volinikuks või esindajaks ta oli või on, või kes on temaga punktides 1. ja 2. nimetatud vahekorras;

5. asjus, mille järgi tema vastu on alustatud distsiplinaar- või kriminaaltoimetus.

Need taandumise eeskirjad on maksvad niihästi maksustamisel, kui ka maksustamisega seoses toimuvatel asjade ettevalmistamistel ja järelvalvel, ning maksuasjus tõestatud vaiete ja kaebuste otsustamisel. Taandumise järgi valvavad taanduva ülemused ja komisjonides - esimehed.

Asjaosalistel on õigus MKS § 40 sätetel nõuda ametniku või maksukomisjoni liikme taandamist samadel põhjustel. Vastav palve tuleb esitada enne, kui ametnik või komisjon võtab ta asja arutusele. Hiljem võib asjaosaline nõuda taandamist ainult siis, kui taandamise põhjus tekib pärast asja arutamisele võtmist. Taandamise nõude esitajalt võidakse nõuda põhjuste tõendamist.

Taanduva või taandatava ametniku või komisjoniliikme ülesandeid täidab asetäitja.

Tuleb mainida, et mitte kõik haldusaktid alati ei

tarvitse evida täit jõudu ja nendes võib esineda vigu, mille tõttu neid mitte ainult ei tule ravida, vaid need võivad asutuda üldse kehtetuks. Vastavalt aktide kehtejõule jagab teooria need: tingimusteta kehtivaiks, vaieldavaiks ja tühisteks. Tingimusteta kehtiv akt peab olema veatu, antud kompetentse asutise poolt, õiges vormis, õige menetluskorra alusel ja õige sisuga.

Ka maksustamisega tegelevate ametnike tegevuses võib esineda vigu. Nii võib juhtuda, et asja ei otsusta mitte see inspektor või ametnik, kelle võimkonda asi allub, mis puhul võime rääkida kompetentsivigadest. Need vead võivad olla neljasugused. Esiteks võib juhtuda, et mingi otsus või korraldis on tulnud ametnikult või organilt, mis üldse ei kuulu Maksude Talituse organisatsiooni või jälle Maksude Talituse organilt, millel ei ole vastavat võimkonda. Siis on meil tegemist absoluutse inkompetentsiga. Teiseks võib juhtuda nii, et otsuse või korraldise annab organ, mis esineb küll õige organina, kuid pole õieti määratud, või ei evi seadusekohast koosseisu - siis on meil tegemist materjaalse inkompetentsiga.

Kolmandaks võib juhtuda, et kohapealne maksuinspektor on otsustanud asja või andnud korraldise, mis allumus- sätete kohaselt ei kuulu tema, vaid mõne teise inspektori võimkonda, siis on meil tegemist territoriaalse inkompetentsiga. Neljandaks võib viga esineda selles, et muidu kompetentne organ, kes andis korraldise või tegi otsuse, ei oleks seda tohtinud teha põhjustel, mis määratud seaduses taandumise või taandamise tingimusteks, siis esineb subjektiivne inkompetents.

Nende inkompetentsi juhtumite järelduseks on, et absoluutse- ja materjaalse inkompetentsi puhul akt igal tingimusel andmise momendist peale on tühine ja ei kuulu täitmisele. Peaks see aga pööratama täitmisele, võib kohustusadressaat nõuda selle akti kõrvaldamist. Territoriaalse ja subjektiivse inkompetentsi puhul ei tule otsustaja või korraldise andja tahet kui organi tahet diskvalifitseerida, vaid mõningate defektide tõttu kuulub akt vaid ravimisele. Sellepärast nimetatakse niisuguseid akte vaieldavaiks.

Maksustamisasjade allumuse määrab lähemalt MKS

II osa I peatükk. Selle järgi kuulub tulumaksu määramine sellele tulumaksukomisjonile, kelle tegevuspiirkonnas maksukohuslane omab alalise elukohta. Kui maksukohuslane muudab alalist elukohta maksustamistoimetuse kestel, kuulub maksustamine sellele komisjonile, kelle tegevuspiirkonnas oli maksukohuslase elukoht maksustamistoimetuse algamise ajaks. Puudub tal alaline elukoht Eestis üldse, allub maksustamine sellele komisjonile, mille tegevuspiirkonnas asub tulusaamise asukoht. Juriidilise isiku tulumaksustamisel loetakse alaliseks asukohaks ta juhatuse asukoht. Välismaiste juriidiliste isikute tulumaksustamine toimub nende täisvoliliste esindajate elukohta järgi.

Peaks maksustamine kuuluma mitmele komisjonile, võib maksukohuslane valida komisjoni, kes teda maksustab. Ei kasuta ta seda õigust, on Maksude Talituse direktoril õigus komisjon määrata, kellele maksustamine kuulub.

Ärimaksu ja muude äritegevuse alusel võetavate

maksude määramine kuulub sellele ärimaksukomisjonile, kelle tegevuspiirkonnas asub maksustatav äriettevõte. Erandi moodustavad kaupade läbilaskmine tollipiirist, maksustamine, tollimaksude ja -tasude ning tolliasutiste poolt võetavate muude maksudega ja tollinõuete täitmise järe^elvalve, mis kuulub sellele inspektorile, kelle tegevuspiirkonnas asuvad kaupade ja reisijate tollipiirist läbilaskmise kohad.

Kinnisvaramaksuga ja muude kinnisvarade alusel võetavate maksudega maksustamine kuulub sellele ärimaksukomisjonile, kelle tegevuspiirkonnas asub kinnisvara, kui Majandusminister ei ole otsustanud teisiti.

Aktsiisivalvele alluvate ettevõtete ja aktsiisimaksude tasumise järe^elvalve kuulub sellele inspektorile, kelle tegevuspiirkonnas asub ettevõte. Aktsiisimaksude ja tollimaksude ja -tasude ning tolliasutiste poolt võetavate muude maksude tasumise järe^elvalvet kaupade suhtes, mis asuvad väljaspool aktsiisivalvele alluvaid ettevõtteid ja tollipiirkonda, teostab iga inspektor

oma tegevuspiirkonnas.

Pärandusmaksu tasumise järelvalve, samuti ka pärandusmaksu määramine seaduses ettenähtud juhtudel, kuulub sellele inspektorile, kelle tegevuspiirkonnas oli pärandusjätja viimane elukoht. Kui pärandusjätja viimane elukoht oli välismaal, kuulub maksustamine sellele inspektorile, kelle tegevuspiirkonnas asub pärandusvara. Oli aga pärandusjätjal päranduse avanemise ajal mitu elukoht, või ta viimane elukoht oli välismaal, pärandusvarad aga asuvad mitme inspektori tegevuspiirkonnas, määrab Maksude Talituse direktor kellele neist inspektoreist maksustamine kuulub.

Kinnistusmaksude tasumise järelvalvet teostab see inspektor, kelle tegevuspiirkonnas asub kinnisvara.

Tempelmaksu tasumise järelvalvet teostab iga maksu- või tolliinspektor oma tegevuspiirkonnas.

Tuleb tähele panna, et MKS §§ 2 ja 37 põhjal on Majandusministril õigus üksikute maksude määramine

või võtmine, kui ka üksikute maksude tasumise järel² valve kas kogu riigis või teatud piirkonnas panna eriliste maksu- või tolliinspektoritele, vabastades neist ülesannetest kohalikud inspektorid. Selline erand ongi loodud aruandvate ettevõtete maksustamise alal.

Kõik inspektorite või komisjonide vahel tekkinud vaielused maksustamise ja järel²valve alluvuse küsimustes otsustab Maksude Talituse direktor (§ 38).

§ 5. Maksuinspektori ülesanded maksustamismenetlusel.

Maksuinspektori tähtsamaks funktsiooniks tuleb kahtlemata lugeda maksustamismenetlust, mis ise sisult erineb kaheks eriliseks menetluskorraks: ammundusmenetluseks ja tuvastusmenetluseks.

Esimese menetluskorra moodustavad need teotsemised, millede sihiks on maksuasutistele vajalikkude teadete hankimine või järel²valve võimaldamine maksuolmastikkude

ülesanded,
M. 61

esiletuleku ja maksualuste üle. Teise moodustavad need teotsemised, millede sihiks on andmete hankimine maksustamisaluste kohta, nende andmete hindamine, nende põhjal maksu määramine, otsuse tuletamine ja formuleerimine ning teatamine asjaosalistele üksikuil konkreetseil maksustamisjuhtumeil.

lv. 53 } Ammundusmenetlus esineb kõikide maksude alal, omades erilist kaalu aktsiisimaksunduskorras ja tolli alal.

lv. 62 } Selle peamiseks tunnuseks on asjaolu, et ta kannab üldise järelvalve ja maksustamisjuhtumite avastamise ilmet, haarates juhtumeid, kus on tegemist õiguste, kohustuste ja teotsemistega, mis suunduvad maksustamisjuhtumite avastamisele, nende avastamisest põikumise tõkestamisele jne. Maksuinspektori vastavad teotsemised on korraldatud MKS III pt. I jaos.

lv. 61 } Maksustuskorralduse seaduse § 42 põhjal on inspektoril õigus nõuda kõigilt isikuilt või nende seaduslikelt esindajailt tarvilikke teateid nimetatud isikute maksukohusluse kindlakstegemiseks ja maksu määramiseks.

Siis võib inspektor oma algatusel või maksukohuslase palvel nõuda riigi- ja omahaldusasutistelt, samuti muudelt asutisilt ja isikuilt kirjalikke teateid nende le teadaolevate asjade kohta, mis tähtsad isikute või ettevõtete maksukohusluse ja maksustamisaluste kohta käivate andmete kontrollimiseks.

Perioodiliselt võetavate maksude alal võib Majandusminister kohustada isikuid ja asutisi esitama inspektorile üldisi tähtajalisi teateid, mis on vajalikud nende või teiste isikute või ettevõtete maksukohusluse, elukoha, tuluallikate ja maksustamisaluste kindlakstegemiseks või kontrollimiseks. Krediidiasutistelt võib klientidesse ja nende tuludesse ning varadesse puutuvaid teateid nõuda ainult Majandusministri erilisel loal.

Teadete andmine on enamasti obligatoorne ja need tulevad esitada tavaliselt 2 nädala jooksul.

MKS § 47 järgi võivad teadete andmisest keelduda:

1. isiku abikaasa, kelle kohta teateid nõutakse, samuti ta ülenevad ja alanevad sugulased, eestkoste- või

hooldealused ja külgjoones sugulased ning hõimlased
kuni teise astmeni,

2. need, kes teenivad isiku juures, kelle kohta
teateid nõutakse,

3. arstid ja advokaadid, kui nõutud teated on
usaldatud neile nende kutseülesannete täitmisel,

4. vaimulikud, kui nõutud teated on usaldatud neile
vaimulikkude ülesannete täitmisel.

Teadete andmisest võivad keelduda ka riigiteenijad,
kui teadete andmine pole kooskõlas saladuste hoidmise
kohustusega, kui ka teised isikud, kui neile on seadusega
keelatud nõuetavate teadete avaldamine.

Maksuinspektorile vajalikkude teadete hankimiseks,
nende teadete kontrollimiseks, maksuseaduste nõuete
täitmise järelevalve teostamiseks ja hindamiste läbiviimi-
seks on inspektor või tema volinik õigustatud toimetama
kohapeal ülevaatusi ja vaatlema äri- ning arveraamatuid
ja dokumente. kõigis kaubandusettevõtetes ning käitistes.
Ülevaatusi ja vaatlusi toimetatakse harilikudel töö- või

äritundidel. Kui vaadeldavad esemed pole pidevalt vajalikud jooksvaks tarvitamiseks, võidakse nõuda nende esitamist ametiruumis. Ülevaatuse kui ka vaatluse juurde võivad pooled kutsuda tunnistajaid. (MKS § 48)

Ülevaatuse kohta koostatakse pärast ülevaatuse lõppu kohapeal protokoll, milles märgitakse:

1. ülevaatuse koht, aeg ja ese,
2. ülevaataja, juuresolnud ametnike, tunnistajate ja asjaosaliste nimed,
3. ülevaatuse käik ja tulemused,
4. asjaosaliste ja tunnistajate seletused.

Protokollile kirjutavad alla ülevaatust toimetanud ametnikud, asjaosalised ja tunnistajad. (MKS § 50)

Vaatluse toimetajail on õigus raamatutest ja dokumentidest teha tarvilikke väljavõtted ja ära kirju, asja- toimetusele lisandamiseks.

Küsimustes, mille arutamine või hindamine nõuab erilisi teaduslikke, tehnilisi, majanduslikke või kunstilisi teadmisi, või raamatute revideerimiseks võib inspektor, kas omal algatusel või asjaosaliste palvel

kutsuda oskureid, arvamiste avaldamiseks.

Oskuriks olemine on avalik kohustus, millest võib loobuda vaid mõjuvail põhjusil, või kui kutsutav elab üle 15 klm, kaugel. Samuti on oskurid taandatavad MKS § 39 põhjal, nagu seda on seletanud Riigikohtu Administratiivosakond.

Et vajalikud andmed maksukohusluse kindlakstegemiseks ja maksu määramiseks oleksid küllaldased ja objektiivsed, selle eest peab maksuinspektor hoolitsema ametkohusliselt. Teadete hankimisel ei tohi ta silmas pidada mitte ainult fiskuse huvisid, vaid ta kogub ja peab silmas ka neid andmeid, mis kõnelevad maksukohuslase kasuks. Selleks korraldab ta vastavate materjalide hankimist kohtu ja valitsusasutistest, nõuab maksukohuslasilt teateid, võtab vastu täiendavaid kirjalikke tõendeid ja kuulab ära kaasatoodud oskurid. Maksuinspektor võib maksukohuslase poolt nimetatud või esitatud tõenduse kõrvaldada vaid siis, kui see pole kooskõlas seadusega, pole oluline asja otsustamisel, või asjaolu on juba küllalt selge.

Tuvastusmenetluse all mõistame ajalises järgnevuses

vad ning nende hindamine peab toimuma erapooletult ja õiglaselt. Peaks aga mitte korda minema maksu määramiseks hankida vajalikke otseseid andmeid, lubab MKS § 61 inspektorit maksu määrata õiglase hindamise teel andmete põhjal, mida on läinud korda koguda, kasutades asjakohaseid võrdlusi teistes samalaadilistes asjades tuvastatud andmetega või kasutades oskurite arvamusi. Ka andmete ebausaldusvärsus peab olema põhjendatud ning aktis näidatud; samuti peab aktis olema näidatud hindamise alused ja käik ning oskurite arvamised. Riigikohtu Administratiiv-osakonna 1934.a. otsuse (Nr.146 - II) järgi ei saa maksukohuslase tulu hinnata andmete põhjal, mille usaldusvärsuse üle ei ole võimalik otsustada asjaosaliste kaebuse puhul järgmistel asja otsustamise instantsidel ja mis teada ainult maksukomiteel, kuid ei ole teatavaks tehtud ei adressaatidele ega järgmistele asja otsustamise instantsidele.

Maksusumma määramise kohta teeb inspektor maksustamiskorraldise. See maksustamiskorraldis kujutab endast deklaratiivset haldusakti, milles maksuasutis:

1. konstateerib, et ühel normiadressaadil on maksu-

olmastik esile tulnud ning tekkinud maksukohustus ja

2. fikseerib seadusest järelduva maksusumma.

Korraldist võib maksuinspektor üldiselt muuta kuni otsuse kätteandmiseni maksukohuslasele, kuid korraldise sisust ilmnevaid kirjutus- ja arvutusvigu ning muid korraldises leiduvaid eksitusi võib inspektor parandada omal algatusel, või asjaosalise palvel ka pärast korraldise kätteandmist ja jõustumist, kuigi maksumäär selle tagajärjel muutub.

Maksustamiskorraldised võivad olla vormilised või vormivabad. Esimesed evivad toimuvust ainult siis, kui nad sisaldavad kõiki seaduses määratud vormielemente. Mõlemas liigis esinevad veel positiivsed ja negatiivsed korraldised. Positiivsed on need maksustamiskorraldised, mis määravad või muudavad maksusumma, negatiivsed - mis konstateerivad maksukohustuse puudumist.

Erialuseks vormilisele maksustamiskorraldisele on MKS § 62, mille järgi see peab sisaldama järgmised vormielemendid:

1. korraldise tegija,

2. korraldise tegemise kuupäeva;
3. maksustamisaluse ja seaduse, mille põhjal see alus on määratud;
4. maksumäära;
5. maksumise aja ja korra;
6. maksu tasumatajätmise tagajärjed;
7. vaide ja kaebekorra.

Selles paragrahvis ei esitata nõudmisi maksukohuslase märkimise ja korraldise tegija allkirja kohta, mis aga vähemalt esimese nõude täitmise suhtes ei saa olla õige. Arimaksuseaduse § 559 ja Tulumaksuseaduse § 49 selles asjas muudatusi ei tee, kuid AMS § 78 sätib, et otsusele resp. korraldisele kirjutab alla otsuse teinud ametnik.

Ka korraldise kätteandmiseks ja teatamiseks on nähtud ette vormilikkus. MKS § 62 põhjal jõustub maksustamiskorraldis kätteandmisega. Selleks tuleb korraldis MKS § 150 sätetel toimetada adressaadile kas posti kaudu või AMS ptk.9 eeskirjade kohaselt. Posti kaudu harilikus korras lihtsaadetisena või välistusteadeteta tähtsaadeti-

sena saadetud kirjad loetakse adressaadile kätte antuks 5 päeva möödumisel kohtades, kus kojukande talitus olemas ja mujal 10 päeva möödumisel, arvates kirja postile andmise päevast. Need tähtajad arvestatakse siis, kui saadetiste kätteandmise aeg postiasutises eraldi ei ole selgitatud.

Vormivaba maksustamiskorraldis on erand maksundusõiguses. Need juhud peavad olema otse seadusest järeldatavad. Kuid ka siingi tuleb pidada silmas teatavaid vormielemente, vähemalt selles ulatuses, et oleks näha, kas korraldis on seadusepärane ja seda on võimalik sooritada. Peaks maksuseadustes puuduma vormi kohta sätted või leiduma lünke, tuleb käia AMS § 78 järgi. (RAO 168 - II 1937.)

Maksutasumise kohustuse tekkimisi nende ilme kohaselt võib meil jagada kolme gruppi. Esimese grupi moodustavad maksud, kus tasumise kohustuse tekkimine nõuab eranditult maksustamiskorraldist, näit.: tulumaks, puhtakasumaks, pärandusmaks ja tollimaks. Neid makse nimetatakse määratavateks maksudeks. Teise grupi moodus-

tavad maksud, millede puhul maksustamise kohustus tekib üldreeglina maksukohustuse esiletulekuga, kuid maksustamiskorraldis järgneb järelvalve korras juhtumil, kui maks on ebaõigelt arvatatud või tasutud, või maksukohustus üldse vaieldav, näit.: kapitali- ja kasuprotsendimaksud, kinnistusmaks, rahakapitalide maksud, põhiäri- maks ja tempelmaks. Neid makse nimetatakse tingimusi määratavateks maksudeks. Kolmanda grupi moodustavad maksud, kus maksutasumise kohustus tekib maksukohustuse tekkimisega ja maksustamiskorraldis ei tule esile isegi järelvalve korras, näit.: aktsiisimaksud. Neid makse nimetatakse mittemääratavateks maksudeks.

Juhud, kus maksutasumise kohustus tekib maksustamiskorraldiseta või kui avaliku kuulutisena avaldatud maksutasumise nõue asetab maksustamiskorraldist, tulevad MKS § 63.põhjal vastavates seadustes eraldi määrata.

Lõpuks tuleb silmas pidada, et mitte maksustamiskorraldis ei loo maksukohustust, vaid see tekib juba maksuolmastiku esiletulekuga.

§ 6. Maksuinspektori ülesanded maksundus-
kontrolli menetlusel.

Maksustamistoiming on massiline toiming, mispärast vead ja ebatäpsused selles on kergesti võimalikud. Formaalselt pole vigased aktid aga alati kehtivad ja on kas üldse kehtetud, või kuuluvad ravimisele. Ka sisuliselt võivad vigased aktid avaldada kaugeleulatavaid reflekse, koormates mõnda maksukohuslast raskemalt kui seadus lubab, või võimaldades teisel põikuda maksukohustuste eest. Seda arvesse võttes peab seadus nägema ette maksuinspektori vigaste aktide ravimis- või kõrvaldamisvõimalusi.

Maksustamiskorralduse seadus ja Administratiivmenetluse seadus näevadki vigade ja ebatäpsuste kõrvaldamiseks ette kolm õiguskaitse- või kontrolli võimalust: vaide- kaebe- ja teistmismenetluste näol.

Maksustamiskorralduse seaduse § 64 sätetel võivad maksukohuslased - keda selleks peetakse ja millegikski kohustatakse vastava akti alusel - ja maksustamise eest vastutavad isikud, kes leiavad, et maks nendele on määra-

tud ebaõiglaselt, esitada vaideid (legaalkeskstis vastulauseid). Vaide esitamine on täiendav järk maksustamistoimingule, ega moodusta kaebekorra esimest astet ega oma sellega ka õiguskaitse efekti. Vaide instituu on vajalik selle tõttu, et inspektor maksukohuslase palvel saab veel kord kontrollida oma korraldise ning maksukohuslane saab õiguse näidata neile ebatäpsustele ja vigadele, mis tema arvates inspektori otsuses võivad juhtunud olla. Vaide kord on privilegium mõlemale poolele, mis võimaldab hoida ära asjatuid kaebusi vigade ja ebatäpsuste puhul. Ühel poolel on kergem ja lihtsam oma huviseid kaitsta ja teisel on huvi, et ta võiks ise parandada oma ebatäpsusi enne, kui need satuvad järelvalve instantside kontrolli alla. Vaide korras parandatavad vead võivad olla igasugused, olgu faktiliste andmete aladelt, olgu seaduse tõlgendamise või rakendamise aladelt, kui need vead aga omavad mingit mõju maksustamiskorraldisse.

Vaided esitatakse maksustamiskorraldisse teinud

inspektorile kahe nädala jooksul, arvates korraldise saamise päevast, kui vastavas maksuseaduses pole nähtud ette teist tähtaega. Neid võib üle anda kas isiklikult, kolmanda isiku või posti kaudu. Vaidel on suspensiivne toime, arvatud välja tollimaksude ja tolliasutiste poolt võetavate muude maksude alal. Peaks aga maksuinspektor leidma, et korraldise täitmisega viivitamine võib maksu sissenõudmise muuta küsitavaks või raskeks, on tal õigus nõuda tagatist. Ei esitata tagatist määratud tähtajaks võib ta asuda maksustamiskorraldise sooritamisele.

Vaide vormielementide kohta kehtivad MKS. § 66 sätted. See peab olema kirjalik, kandma vaide avaldaja allkirja, selgitama missuguse otsuse vastu vaieldakse ja näitama mida ta palub. Kui vaie esitatakse voliniku poolt, tuleb sellele juure lisada vastav volikirj. On see aga esitatud avaldaja abikaasa, või mõne maksu eest vastutava isiku poolt, ei ole volikirja nõudmiseks seaduslikku alust (MPK. 1339-R - 1936).

Täiendavaid vormielemente sätib AMS § 17.

Vaide otsustab see inspektor, resp.komisjon, kelle korraldise peale vaie esitatud, vaites puudutatud küsimuste piirides. Kuid maksuinspektoril avaneb sellega võimalus kontrollida korraldist omal algatusel kogu maksustamise ulatuses.

Uue otsuse aluseks võtab inspektor resp.komisjon olemasolevaid, kui ka täiendavalt kogutud andmeid. Ta võib vaide sisuliselt jätta tagajärjeta, rahuldada osaliselt, või täielikult. Igal juhul asendab uus otsus vormiliselt endise kõige tagajärgedega. Kui vaie oli suunatud kogu korraldise vastu, tühistub endine korraldis ja kohustus saab täiesti uue sisu. Puudutab vaie aga üksikuid osi korraldisest, või muudab uus otsus endist ainult osaliselt, evib vana korraldis tähendust, sest uus otsus peab sisuliselt arvestama endise korraldise muutmata osistega. Kuni uue otsuseni jäävad alati muutmata endise korraldise täitmise kindlustamiseks rakendatud abinõud, kuid inspektor on

kohustatud vastavalt uuele otsusele tegema uue korralduse viivitamata. Uus otsus peab sisaldama samu vormielemente, mis endinegi korraldis. (MKS § 69).

Vaide arutamine on kinnine, kuid vaide avaldajale võimaldatakse sellest osa võtta ja oma huve kaitsta. Selleks teatatakse temale asja arutamise aeg vähemalt üks nädal enne seda.

Kuid subjektiivsete õiguste kaitse ei ole alati tagatud õiguskaitsest vaide korras, vaid on vajalik selle teostamine erapooletu, pooltest sõltumatu kaebeargani kaudu. Sarnase õiguskaitse korraldamise erikaebeargani kaudu, koos vastavate tingimuste korra, arutamise käigu ja otsustamise korra lähema määritlemisega, sätivad seadused. Kaebus esitatakse kaebust põhjustanud asutise järe^lvalve instantsile, s.o. kõrgemale asutisele. Selle esitamine eeldab, et inspektori ja maksukohuslase vahel on vaieldud mõne faktilise või õigusliku asjaolu üle ja taotellakse kontrolli maksustamisest sõltumata kaebeargani kaudu. Sarnasteks otsesteks kaebeargani kaudu on erilised halduslikud kohtu-

asutised. Maksu- ja Tollipeakomiteed, mis on moodustatud sõltumatuse printsiibil ja kollegiaalsuse põhimõttel, ning koosnevad esimehest-juhatajast ja alalistest ning ajutistest liikmetest.

Tollipeakomitee otsustab kaebusi tollimaksude ja -tasude ning tolliasutiste poolt võetavate muude maksude ja korraldustrahvide alal, Maksupeakomitee - muude maksude ja trahvide alal.

Maksustamiskorralduse seaduse § 75 sätetel peab kaebus olema kirjalik, sisaldama kaebaja nime, perekonnanime ja elukoha, avalduse kelle ja millise otsuse peale kaevatakse, mis ulatuses korraldise vastu kaevatakse, mida kaebaja nõuab ja milliste asjaoludega ja seaduslike normidega ta põhjendab oma nõuet. Kaebusele lisandatakse tõendused, millele kaebus rajatud või näidatakse ära, kus need tõendused leiduvad. Kaebuses võib esitada ainult neid taotlusi, mille vastu on vaieldud.

Kaebus kirjutatakse Maksupeakomitee nimele ja esitatakse, otsuse kättesaamise päevast arvates, kahe

nädala jooksul sama inspektori kaudu, kelle otsuse peale kaevatakse. Peaks esialgse korraldise peale mitte olema esitatud väidet, loetakse esitatud kaebus vaideks, eeldades, et vaide esitamise tähtaeg pole veel möödunud.

Enne kaebuse edasisaatmist kontrollib inspektor, kas see vastab MKS § 75 p. 1 - 3 loetletud nõuetele, andes eitaval korral kaebajale kahenädalase tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Ei kõrvaldata puudusi antud tähtajaks, jääb kaebus edasi saatmata. On aga kõik vorminõuded täidetud saadab inspektor esitatud kaebuse Maksude Talituse direktori kaudu Maksupeakomiteele. (MKS § 77).

Kaebuse esitamine maksustamisotsuse täitmist seisma ei pane, kuid Maksude Talituse direktor võib seda kaebaja palvel kaebuse läbivaatamiseni teha, nõudes tarbekorral maksu kindlustamist seaduses ettenähtud viisil.

Maksupeakomitee arutab kaebusi nii sisuliselt, kui vormiliselt, ning teeb lõpliku otsuse, kas resolut-

siooni või motiveeritud otsuse kujul, mille peale edasi kaevata saab vaid kassatsioonikorras Riigikohtu Administratiivosakonnale. Maksupeakomitee esimees võib enne asja arutusele võtmist nõuda inspektorilt seletust, või täiendavate andmete kogumist.

Kaebusi võivad esitada isikud, kelle vaiete kohta otsus tehtud, kui ka nendega üheõiguslikud kaasvastutajad, vaatamata sellele, kas nad esitasid vaide. Viimastel on õigus kaebusega ühineda ka peale kaebuse esitamise tähtaja möödumist, kusjuures neid loetakse kaebajaiks.

Neil juhtudel kui vaie ja kaebus ei ole võimalik ülaltoodud viisil, on kaebus võimalik astmelises korras vastava maksumääraja ülemusele. Neid vaideid ja kaebusi sätib Administratiivmenetluse seadus.

Administratiivmenetluse seaduse sätted tulevad maksustuskontrollmenetluses rakendamisele ka siis, kui vastavates maksuseadustes leiduvad tühikud. (RAO - 168 - II-1937.).

Õiguskaitse alalt võiks siinkohal mainida järgmisi

AMS paragrahve, mille kohta MKS-s sätteid puuduvad:

§§ 12, 13 ja 14 - voliniku volituse asjus.

§§ 15 - 21 - asja algatamise, avalduste esitamiste ja avaldustes leiduvate puuduste kõrvaldamise asjus.

Kui inspektor keeldub arutamast asja, mis temale allub, või keeldub uuendamast vaide tähtaega, või jätab kaebusele käigu andmata, võib esitada kaebuse Maksupeakomiteele ühe nädala jooksul, arvates otsuse kättamisest.

Võib aga juhtuda, et nii maksukohuslase, kui ka maksustamisasutiste hoole ja püüete peale vaatamata, on maksu määramine vildak ja ebaõiglane, kuid võimalused õiguskaitse teostamiseks vaide- ja kaebemenetluse korras on möödunud, siis maksustamiskorraldis või maksustamisotsus on astunud õigusjõusse, ega ole üldreeglina enam muudetav kummagi poole palvel.

Kuid mõnikord võimaldavad kehtivad seadused siingi revisjoni ja seda menetlust nimetatakse teistmismenetluseks. MKS § 99 sätetel on võimalik paluda maksustamiskorraldist või maksustamisotsust ümber otsustada kolmel juhul:

1. kui tulevad ilmsiks uued asjaolud, millel on oluline tähtsus otsuse kohta,

2. kui tuleb ilmsiks, et dokument, teade või muu tõendus, millele otsus on rajatud, oli vale,

3. kui maksustamistoimetuse teostus maksukohuslase osavõttuna, põhjusel, et ta ei teadnud maksustamistoimetusest. Teistmist võivad algatada ja paluda Maksude Talitus, maksukohuslane ja maksu eest vastutavad isikud, aktsiisi- ja tollimaksude alal 3 aasta ja muude maksude alal 5 aasta jooksul, arvates vastava maksustamisotsuse jõustumisest.

Ettepanekute ja palvete esitamise tähtaeg on 2 kuud, arvates päevast, millal ettepaneku tegijale või palujale sai teatavaks see uus asjaolu, millele on rajatud teistmise palve, või päevast millal isik, kes polnud võtnud osa esialgsest maksustamistoimetusest sai teada maksustamiskorraldisest või -otsusest, ning võltsimise ja valetunnistuse korral päevast, millal astus õigusjõusse kriminaalkohtu otsus, millega akt või dokument tunnistati valeks.

Riigikohtu Administratiivosakonna otsuse

(Nr.65 - II-1934.) kohaselt loetakse uue asjaolu ilmsikstuleku ajaks seda momenti, mil uus asjaolu sai asjaosalisele teatavaks niivõrd kindlalt, et selles enam ei tarvitse kahelda.

Maksukohuslane ei või paluda teistmismenetlust uute asjaolude ilmsikstulekul siis, kui ta hariliku hoole juures oleks võinud selgitada need asjaolud ka esialgsel maksustamistoimetusel, eriti aga juhul, kui need asjaolud oleksid selgunud teateist ja tõendisist, millede esitamist temalt nõuti, kuid mis ta jättis esitamata omal süül.

Riigikohtu otsusel (RAO - 239 - II-1934. ja Nr.178-II-1936.) ei loeta uuteks asjaoludeks Riigikohtu poolt mõnes teises samalaadilises asjas hiljem tehtud otsuses väljendatud seisukohti ning sama asjaolu teistsugust juriidilist hindamist asja lähemal selgitamisel.

Maksustamise teistmisele võtmise otsustavad:

1. maksupeakomitee - kui teistmisele kuuluvad maksuinspektorite või maksukomisjonide otsused,

2. Riigikohus - kui teistmisele kuuluvad Maksupeakomitee otsused.

Maksukohuslased ja maksu eest vastutavad isikud esitavad palved selle asutise kaudu, kelle otsuse teistmist nad paluvad. Viimane saadab palve ühes toimetusega ja enda seletusega edasi asja otsustajale.

(MKS § 103). Palveis ja ettepanekuis märgitakse millise otsuse või otsuse osa teistmist palutakse ja millistel põhjustel. Juurde lisatakse kõik dokumendid, millele palve või ettepanek on rajatud, samuti ära kirjad ettepanekust või palvest ja lisadest vastaspoole jaoks.

(MKS § 104).

Maksustamisotsuse teistmisele võtmise küsimust otsustavad instantsid ise asja sisuliselt ei aruta ja otsusta ning uut maksusummat ei määra, vaid saadavad toimetuse tagasi alginstantsile, kes teeb uue maksustamisotsuse tavalise menetluskorra järele. Uue otsuse

peale võib kaevata hariliku vaide- ja kaebekorra järele.

Kui teistmisel maksumäär ei muutu, või muutub vähem kui 20 krooni, otsuse teistmist ette ei võeta.

Lubatud on maksustada ka maksustamisel vahele jäänud või ebaõigelt maksuvabaks loetud maksukohuslasi. Sel juhul maksutoimetuse alguseni ei või olla möödunud: aktsiisi- ja tollimaksude alal 3 aastat ja muude maksude alal 5 aastat, arvates päevast, mil vastava maksuseaduse järgi pidi algama maksustamistoimetus.

§ 7. Maksuinspektori ülesanded maksu- karistusmenetlusel.

Nagu näeme on maksukohustuse realiseerimisel psühholoogilised ja sotsiaalpsühholoogilised tingimused kohustuste takistamatuks täitmiseks väga ebasoodsad. Kasuiha alusele rajatud majandusliku teotsemise motiivid suunduvad alati maksundusõigusega loodud kohustuste vastu. Üldine kasu mida riik pakub ühiskonnale, ei ole inimese psüühikale küllalt selgesti

tajutav ega suuda nõrgestada vajalikul määral kasuiha, sellepärast näeme kodanike võitlust maksukohustuse vastu. Sealjuures tumustab ta õigeks kõik vahendid, mis aitavad kaasa maksust vabanemiseks.

Et tõkestada põikumist maksukohustuse täitmisel, on kohustuse realiseerimise käik vaja asetada tingimustesse, mis kindlustaksid selle teostamise. Üheks vahendiks, mis aitab mõjustada maksukohustuse realiseerimist, on karistussanktsioonid.

Ka meie maksuseadused näevad maksukohustuse rikkimise puhuks ette karistussanktsioone.

MKS § 124 järgi kuulub maksuseaduste rikkumiste jälitamine ja uurimine maksuinspektori pädevusse, kui vastavate trahvide määramine kuulub seaduse põhjal Maksude Talituse ametkonnale. Need on tavaliselt säärased juhud, kus süüteo olmastik on eriti tihedalt seondatud maksuolmastikuga, maksuasutiste teotsemistega või mingite korranõuetega ja kus karistusena esineb ainult rahatrahv. Siin süütegude selgitamine ise on liiga

tihedalt seotud maksu enda selgitamisega ja karistamise andmine kohtu otsustada sunniks kohut tegutsema paralleelselt.

Ülalnimetatud süütegude jälitamise ja trahvide määramise alal kehtivad tavalised maksudemääramise juhtude allumussätted. Maksuinspektoril või tema volinikul on maksuseaduste rikkumiste uurimisel kõik need õigused, mis maksude määramiseks vajalikkude andmete hanikimisel, kontrollimisel, vaatluste, järelvaatluste ja järelvalve teostamisel. Nad võivad juurdluse juurde võtta asitõendusi kui ei osutu küllaldaseks nende kirjeldamine protokollis. Ülevaatuste ja asjade maksuasutiste korraldusse võtmise kohta koostatakse protokoll võimalikult ülevaatuse kohal ja otsekohe toimetuse lõpul. Protokolli märgitakse:

1. ülevaatuse koht ja aeg;
2. ülevaatja;
3. juuresolevate ametnike, tunnistajate ja asjaosaliste nimed;
4. ülevaatuse siht ja alus;

5. ülevaatuse käik ja tulemused;
6. asjaosaliste ja tunnistajate seletused;
7. seaduste rikkumist tõendavad asjaolud;
8. maksuasutiste korraldusse võetud asitõendus-
sed.

Protokollile kirjutavad alla ülevaatust toimetav ametnik, asjaosalised ja juuresolijad. Kui nendest keegi keeldub alla kirjutamast, märgitakse see protokollis (MKS § 130) Protokoll saadetakse maksuinspektorile.

Riigi- ja omahaldusasutised on kohustatud vastavale maksuinspektorile teatama neile teatavaks saanud maksuseaduste rikkumistest ja politseivõimud peavad abistama maksuametnikke maksuseaduste rikkumiste jälitamisel ja toimetama juurdlusi selle s asjas kuni juurdlustoimetuse üleandmiseni maksuametnikele.

Politsei peab võtma tarvitusele abinõud, et ei hävitataks maksuseaduste rikkumise jälgi, selleks iseseisvalt võtma ette ülevaatusi kohtadel, kuulama üle seaduserikkujaid ja avaldajaid, ning võtma tarvitusele muud abinõud maksuseaduste rikkumiste avalikuks tegemi-

seks, ning rikkumiste jälgede varjamise takistamiseks. Kõik politsei poolt juurdluse alal astunud sammud ja kasutatud abinõud kirjeldatakse täpselt protokollis, mis saadetakse kohalikule maksuinspektorile..

Maksu- ja korraldustrahvide määramisel kehtivad taandumis- ja taandamiseeskirjad, nagu maksu määramise korral. Trahvide määramisel arvestab inspektor kõigi temalt selles asjas kogutud või asjatoimetusest ja protokollist selguva materjaliga. Enne trahvi määramist võib inspektor süüdlaselt asja kohta nõuda veel täiendavaid suulisi või kirjalikke seletusi. Pole aga süüdistatavalt varem seletust üldse saadud, on seletuse nõudmine enne trahvi määramist kohuslik. Seletuste andmiseks on üldreeglina 7.päevame tähtaeg.(MKS § 132).

Trahvi määramise kohta koostab inspektor haldusakti, mida nimetatakse trahvikorraldiseks. See on vormiline akt MKS § 134 loetletud koostisega, sisaldades:

1. trahvimääraja nimetuse;
2. trahvikorraldise tegemise aja;

3. isiku nime- ja perekonnanime, kellele trahv on määratud;

4. protokollid või asjatoimetuse märkimine, millest selgub seaduse rikkumine;

5. seadused, mida rikutud ja mille põhjal trahvitakse;

6. määratud trahvisumma;

7. trahvi tasumise aja ja korra;

8. trahvi tasumata jätmise tagajärjed;

9. trahvikorraldise peale kaebamise korra.

Kuni korraldise teatamiseni trahvitule, võib inspektor muuta ja ümber otsustada tehtud korraldise.

Jõustunud trahvikorraldise teistmise kohta kehtivad samad eeskirjad, mis maksustamiskorraldise täitmisel.

Määratavad trahvid ei kuulu koostamisele ja ühe ning sama seaduserikkumise eest mitmele isikule määratud trahvi kogusumma tasumise eest vastutavad trahvitud solidaarselt, kui korraldisest ei nähtu teisiti.

Kui üks kaastrahvitu tasub terve trahvisumma või rohkem kui see trahvi osa, mis temale eraldi langeb, on tal regressiõigus teiste trahvitute suhtes. (MKS § 135).

Kui maksuseaduse rikkumise on toime pannud aruandvad ettevõtted, siis määratakse trahv neile isikutele, kes ettevõtte tegevust vahetult juhivad. Ei lähe korda juhtivatelt isikutelt trahvi sisse nõuda, nõutakse see sisse ettevõtte juhatuse liikmeilt. Kui ka neilt pole võimalik trahvi sisse nõuda, vastutavad trahvisumma eest ettevõtte varandused.

Maksustamiskorralduse seaduse § 149 järgi kuulub trahvide määramine sellele maksuinspektorile, kellele MKS § 124 põhjal kuulub seaduserikkumiste jälitamine ja uurimine.

Maksuinspektor võib MKS § 146 põhjal trahvida süüdlast, kes maksust kõrvalhoidmise sihiga esitas maksuasutisele ebaõige aruande, bilansi, arve või muu kirjaliku tõendi, tegi äriraaamatus ebaõige sissekande,

või jättis sissekande tegemata. Nende süütegude eest võib inspektor määrata rahatrahvi kuni viiekordse varjatud maksusumma suuruseni. Peale selle nõutakse sisse veel varjatud maks.

Maksustamiskorralduse seaduse § 147 põhjal võib inspektor karistada rahatrahviga kuni 500 kroonini ja korduvatel juhtudel kuni 1000 kroonini süüdlast, kes:

1. ei esitanud määratud tähtajaks Maksude Talituse asutisele MKS põhjal nõutud üldisi, nimelisi või muid seadusekohaseid teateid;

2. ei esita, või ei esita õigel ajal maksuasutisele vaatlemiseks raamatuid, arveid ja dokumente;

3. esitab temalt nõutud nimelistes või üldistes teadetes ebaõigeid andmeid või seletusi;

4. jätab toimetamata maksu kinnipidamise ja edasiandmise, või rikub sellekohaste määruste muid eeskirju.

Peale selle vastutavad süüdlased kinnipidamata jäänud summade tasumise eest.

Ärimaksu seaduse § 591 sätetel kuulub trahvide

määramine ärimaksu seaduse rikkumise korral: põhiäri-
maksu alal - maksuinspektorile ja lisaärimaksu alal -
ärimaksukomisjonile, maksuinspektori ettepanekul.
Üleastumiste loetelu ja trahvimäärad on toodud AMS §§
579, 580 ja 582 - 587.

Trahvikorraldise peale võib trahvitu esitada
vaideid ja kaebusi, mille esitamise, arutamise ja
otsustamise suhtes maksavad samad sätted nagu maksus-
tamiskorraldise puhul.

Kui trahvi määramine sõltub otseselt maksustamis-
korraldusest, mille vastu maksukohuslane on esitanud
vaide, võib ta samas vaides vaielda ka trahvikorraldi-
se vastu. (MKS § 137).

Trahvide sooritamisel kehtivad samad põhimõtted,
mis maksudegi sooritamisel ja nõutakse mittetasumisel
sisse administratiivkorras. Trahvide sooritamisele
võib asuda:

1. kui ei esitata vaiet - vaide esitamise tähtaja
möödumisel;

2. kui ei esitata kaebust vaidetele tehtud otsuse peale - kaebuse esitamise tähtaja möödumisel;

3. kui on esitatud kaebus maksupeakomiteele pärast peakomitee otsuse teatamist. (MKS § 141).

Kui aga isik, kellele trahv määratud sureb enne trahvi tasumist, ei nõuta trahvi sisse mahajäänud varandusest, vaid see kustutatakse maksuinspektori poolt.

Maksutrahvide sissenõudmise aegumise, tasumistähtaegade pikendamise või ajatamise, lootuseta võlgade kustutamise ja ülemäära makstud trahvi summade tagasimaksmise kohta kehtivad maksuvõlgade kohta antud eeskirjad. (MKS §§ 142, 143).

Protokollide koostamisel ja märkmete tegemisel tuleb inspektoril pidada silmas ka AMS I osa VI ja VII peatüki sätteid.

§ 8. Maksuinspektori ülesanded maksude-sooritamisel.

Kui maksukohustus on tekkinud, s.t. vastav maksu-

või trahvikorraldis on jõustunud, siis esineb kohustus seda vastavalt maksuseadustes ette nähtud tähtaegadele ja korrale ka täita. Maksud, mis tähtajaks pole õiendatud, loetakse võlaks ja kui nad ületavad ühe krooni, nõutakse maksuinspektori korraldusel sisse administratiivkorras. Koos maksuga nõutakse sisse ka nendest sõltuvad trahvid, viivitus- ja lisarahad ning protsendid. Maksuvõla tasumise eest vastutavad: võlgnik ise, ta kaasvõlglaste ja vastutajad.

Võlalt nõutakse viivitusprotsente 1% kuus, kusjuures poolikud kuud loetakse terveks. Maksuvõla vähendamisel või kustutamisel vähenevad või kustuvad ka viivitusprotsendid.

Kaasvõlgnikud ja vastutajad vastutavad võla eest ühisel alusel ja solidaarselt ning inspektor võib nõudmise suunata ükskõik missuguse võlglaste vastu. Võla tasujal jääb aga regressiõigus kaasvõlglaste vastu. On aga kaasvõlglastel Eestis vara, või tulusid, on igal maksjal õigus paluda, et sissenõudmisel piirdatakse ainult temale kuuluva võlaosaga. Ta ei vabane

sellega aga veel vastutusest terve võlasumma eest ja kui peaks korda minema maksu teistelt võlglastelt kätte saada, nõutakse see temalt sisse. Vabaneb ta sellest kohustusest vaid siis, kui maksu sissenõudmine tema kaasvõlglastelt on muutunud võimatuks sissenõudja raske hooletuse või lubamatu vastutuleku tõttu.

(MKS § 111). Samas ulatuses vastutavad ka need, kes vastutuse omale võtnud, või seaduse järgi seda on kohustatud tegema.

Üldreeglina aegub maksuvõla vahekord 10 aasta jooksul arvates päevast millal võis asuda maksuvõla sissenõudmisele, kusjuures sellele tähtajale arvatakse juurde võla tasumise tähtaja pikendamiseks antud aeg. Maksuvõla sissenõudmisele asumine katkestab aegumise, olgu see nõudmine kas või osaline. Samuti katkeb aegumine, kui võlglane oma võlga kuidagi tunnistab aegumise kestel.

Võiks aga maksuvõla sissenõudmine võlgniku majapidamise viia äärmisesse raskusesse ja võlasumma ei ületa 500 krooni, võib inspektor maksukohuslase palvel

peale tarviliste andmete kogumist kas ajatada või pikendada võla tasumist kuni viie aastani.

Pikendamisel või ajatamisel võib inspektor viivitusprotsentide võtmise üldse ära jätta, või alandada need $\frac{1}{2}\%$ -le kuus, sealjuures on tal maksutasumise kindlustamiseks õigus nõuda tagatisi.

Kui maksuvõla või viivitusprotsentide sissenõudmine osutub lootusetuks, on võimalik nende kustutamine.

Kustutamise otsustab inspektor, kui kustutav võlasumma ei ületa 100 krooni, maksuvõlglase palvel.

Kui solidaarse võlglase või vastutuse korral kustutamist toimetatakse vaid üksikute võlglaste kasuks, jääb solidaarne vastutus püsima ülejäänud võlglaste ja vastutajate vahel. Kuid ainult selle summa ulatuses, mis langeks neile esialgse võlasumma jaotamisel kõiki-dele võlglastele.

Põhimõtte alusel, et keegi ei või rikastuda teise kulul, makstakse maksuvõlglastele nende palvel tagasi ka nende poolt ekslikult rohkem tasutud summad, kui need ületavad ühe krooni. Vastav palve tuleb esitada

kolme aasta jooksul, arvates summade tasumisest, või vähendamisotsuse jõustumise päevast. Kui summa ei ületa 200 krooni, otsustab tagasimaksmise küsimuse inspektor. On võlglasel tasumata teisi riigimaksu võlgu, kantakse tagasimaksmisele kuuluvad summad ülenende võlgade katteks. Ülekandmise otsustab alati inspektor, vaatamata ülekantava summa suurusele.

Maksuvõlgade sissenõudmist toimetab inspektor politsei kaudu, kes sissenõudmist teostab Administratiivsissenõudmise (ASS) alusel.